

Waar ligt de ideologische toekomst van D66?

Door Meine Henk Klijnsma

De visie van Abbes

In zijn artikel "Het ideologische gezicht van D66" distantieert Joop Abbes zich van mijn pleidooi voor een Liberale Volkspartij (1). Hij baseert zich daarbij primair op historische gronden: bij dergelijke fusies dolven links-liberale krachten altijd het onderspit; de gefuseerde partij bleek overwegend conservatief. Als voorbeeld voert hij het ondersneeuwen van het VDB-element in de VVD aan. Voor Abbes is een conservatief-liberaal sociaal-economisch beleid een waar schrikbeeld: het leidt namelijk tot grote sociale onrust en in het verlengde daarvan tot maatschappelijke ontwrichting en toenemende ontvankelijkheid voor totalitaire ideeën. Hij stelt daartegenover een op het klassieke links-liberalisme gebaseerde brede volkspartij, waarvan D66 de kern moet vormen, maar waarin ook heel goed de PvdA zou kunnen opgaan. Deze visie van Abbes kan ik niet ongemerkt voorbij laten gaan; daarom een korte reactie.

De liberale volkspartij

Laat ik voorop stellen dat ik in mijn artikel geen rekening heb gehouden met de suggestieve wijze waarop de VVD met name tijdens de campagne voor de afgelopen statenverkiezingen heeft ingespeeld op bepaalde sentimenten (2). In mijn artikel ben ik zelfs van een tegenovergestelde ontwikkeling uitgegaan. Ik verwachtte dat onder invloed van de gezamenlijk gedragen regeringsverantwoordelijkheid en een conservatieve oppositie van het CDA de VVD op het vlak van het milieu- en het minderhedenbeleid gematigder posities zou gaan innemen. Nu deze door mij verwachte ontwikkeling zich niet heeft voorgedaan, is de afstand tussen beide partijen te groot om serieus over fusie te speculeren. Een andere door mij genoemde mogelijke ontwikkeling is wel werkelijkheid geworden. Ik doel daarbij op de convergentie tussen de standpunten van VVD en D66 op het sociaal-economische vlak. Niet alleen op het gebied van orderingsvraagstukken (positie SER, functie CAO's, winkelsluitingswet, etc.) zijn de partijen het doorgaans met elkaar eens, maar ook in de fiscale en meer macro-economische sfeer staan D66 en VVD vaak tegenover de PvdA. Nu is deze convergentie op zichzelf een te smalle basis voor fusie tussen VVD en D66; zij is echter ook een obstakel voor het door Abbes bepleite samengaan van D66 met de PvdA. De grote mate van overeenstemming tussen PvdA en D66 op het imma-

***Hoe zelfstandig is D66?
Moeten wij lonken
naar de VVD,
dan wel naar de PvdA?
De discussie gaat voort.***

riële vlak doet daaraan niets af. Uiteraard is het mogelijk dat PvdA en D66 op het sociaal-economische vlak (weer) naar elkaar toegroeien. Ik acht de kans daarop echter op korte termijn niet groot, omdat de huidige standpunten van beide partijen ter zake voor een niet onaanzienlijk deel voortvloeien uit ideologische overwegingen.

De ideologische toekomst van D66

De vraag waar de ideologische toekomst van D66 ligt, is hiermee nog niet beantwoord. De door Abbes weergegeven tegenstelling tussen conservatief- en sociaal-liberalisme is mijns inziens verouderd en doet daarom geen recht aan de complexe maatschappelijke verhoudingen van deze tijd. Abbes lijkt gefixeerd door de maatschappelijke tegenstellingen uit de 'materialistische' periode. Het lijkt mij echter vruchtbaarder om bij de ideologische positionering van D66 uit te gaan van de nieuwe, zij het nog niet in alle opzichten volledig uitgekristalliseerde, post-materialistische vraagstukken. In dat verband is het zinvol de blik te richten op de politieke verhoudingen in geavanceerde streken als delen van de Amerikaanse westkust en New England. De meeste politici ter linkerzijde (de 'liberals' in met name de Democratische Partij en in veel mindere mate ook de Republikeinse Partij) aldaar nemen inhoudelijke posities in die veel gelijkenis vertonen met de huidige standpunten van D66. Kort door de bocht geformuleerd: op sociaal-economisch gebied gematigd-conservatief, ter zake van sociaal-culturele en milieu-vraagstukken gematigd-progressief tot radicaal. Het succes van deze politiek-inhoudelijke mix in de meest welvarende en ontwikkelde delen van de VS zou D66 moeten sterken in de gekozen koers. Geredeneerd vanuit de post-materialistische context past deze koers ook heel goed in de door Abbes (en ook door mij) onderschreven sociaal-liberale uitgangspunten als ontplooiing van het individu en harmonie tussen individuele en collectieve belangen. Tot wat voor partijvernieuwing deze koers van D66 leidt, is op dit moment onduidelijk. Op sociaal-cultureel en milieugebied profileert de VVD zich te zeer als een conservatieve partij om een aantrekkelijke fusiepartner te zijn. Anderzijds is de PvdA op sociaal-economisch gebied te ouderwets-links. Ik heb de hoop nog niet opgegeven dat de VVD tot inkeer komt, maar het is natuurlijk ook mogelijk dat bij de PvdA op termijn de vakbondsvleugel het onderspit delft ten gunste van de liberale vleugel rondom Rick van der Ploeg.

Meine Henk Klijnsma is lid van Provinciale Staten van Zuid-Holland voor D66.

(1) Zie Idee, nr.3, 1995, p.25-28, resp. Idee, nr.1, 1995, p. 29-32.

(2) Ik heb mijn artikel geschreven aan de vooravond van het aantreden van het paarse kabinet. Het artikel werd echter pas een half jaar later in Idee gepubliceerd.